

Asociacija

DRUŠTVO NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN
SAMOSTOJNIH USTVARJALCEV
NA PODROČJU KULTURE IN UMETNOSTI
METELKOVA 6, 1000 LJUBLJANA
asociacija@mail.ljudmila.org

SIMULACIJA ŠTEVILA SAMOPOZAPOSLENIH PO UVELJAVITVI PREDLAGANIH SPREMEMB UREDBE O SAMOZAPOSLENIH

Na društvu Asociacija smo za ponazoritev naših predvidevanj o učinkih predlaganih sprememb Uredbe o samozaposlenih, ki jih predlaga Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Republike Slovenije, pripravili kratko simulacijo, kaj se utegne zgoditi po uveljavitvi teh sprememb.

Naj najprej razložimo osnovno zgradbo simulacije. Sodeč po kriterijih v spremembah uredbe, naj bi bilo poslej za pridobitev pravice za plačevanje prispevkov potrebno zbrati 71 točk od možnih 100 točk, od tega se 20 točk podeljuje za »obseg«, torej število opravljenih predstav, vlog in projektov, preostalih 80 točk pa se podeljuje za »izjemnost«, torej prispevek k razvoju področja, osvojene nagrade, število strokovnih kritik ipd. Od teh kriterijev se pri večini poklicev za osvojene nagrade podeljuje 10 točk.

V naši simulaciji smo torej skušali oceniti, kakšno bo število samozaposlenih s pravico do plačevanje prispevkov po uveljavitvi sprememb, v primerjavi s prejšnjim številom samozaposlenih s pravico za plačevanje prispevkov. V ta namen smo predpostavili, da je porazdelitev števila točk posameznikov, ki prosijo za pravico za plačevanje prispevkov porazdeljena po normalni, Gaussovi porazdelitvi. To pomeni, da izhajamo iz nekega povprečja, ki ga dosegajo posamezniki po doseženih točkah, ter ocenjenega standardnega odklona. Poglejmo primer.

V primeru poklica kritik/recenzent predpostavljamo, da je število nagrajencev med samozaposlenimi v preteklih treh letih enako 4. Na tem področju obstaja zelo malo nagrad (sem bi morda lahko šteli le Rožančevo nagrado za esejistiko), prav tako je potrebno upoštevati, da je med kritiki, ki prejmejo nagrade tudi veliko takšnih, ki niso samozaposleni, pač pa so zaposleni v javnih institucijah v kulturi ali na kakšnem drugem delovnem mestu. Zato menimo, da je še številka 4 precej pretirana. Vendar pojdimo naprej.

Opazujmo zgolj tiste kritike/recenzente, ki nimajo nagrad (torej od števila vseh, ki so vpisani v razvid ministrstva sedaj, to je 77, odštejemo 4 nagrajence¹, dobimo torej 73). Od števila vseh možnih točk, to je 100, odštejemo 10 točk za nagrade, ki jih ti kritiki (brez nagrad) nimajo, ter 20 točk za obseg, za katere (ponovno »optimistično«) predpostavljamo, da jih vsi omenjeni kritiki dosegajo. Tako dobimo mejo 70 točk, ki jo bomo opazovali v simulaciji.

Da bi nek kritik/recenzent prejel pravico za plačevanje prispevkov, mora torej imeti 51 točk od teh 70 točk. Od kod 51 točk? 10-tih točk za nagrade ta kritik nima po naši osnovni predpostavki, od števila 71, ki jih mora dosegati po predlaganih spremembah uredbe pa torej odštejemo še 20 točk, ki jih avtomatično prejme za obseg dela. Zanima nas torej število kritikov/recenzentov, ki dosegajo vsaj teh minimalnih 51 zahtevanih točk od možnih 70-tih.

Predpostavimo, da je povprečje točk, ki jih dosegajo kritiki na tej lestvici enako 40, da so torej nekoliko boljši od srednje vrednosti vseh možnih točk, ki je 35². Kasneje bomo pogledali tudi primer, ko dosegajo še nekoliko boljše povprečje, kar je morda bolj realno.

¹ Predpostavljamo seveda, da bodo vsi nagrajenci prejeli pravico za plačevanje prispevkov, kar je še ena od »optimističnih« predpostavk v simulaciji.

² Pri nadaljnjih simulacijah smo upoštevali prilagoditev povprečja spremenjenim kriterijem (manjši vrednosti kriterija nagrad, večji vrednosti kriterija obsega). Zato je v tabelah posebno okence »faktor povprečja«, ki označuje odstotek vseh

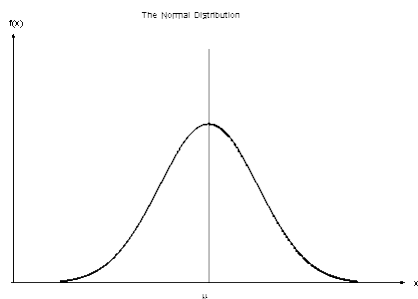

Asociacija

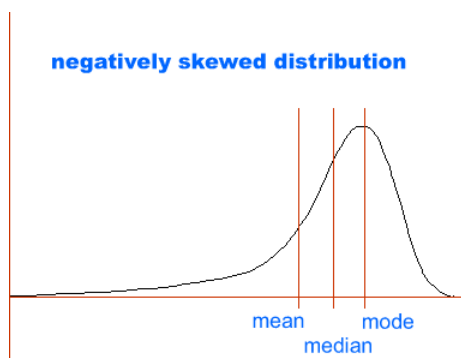
DRUŠTVO NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN
SAMOSTOJNIH USTVARJALCEV
NA PODROČJU KULTURE IN UMETNOSTI
METELKOVA 6, 1000 LJUBLJANA
asociacija@mail.ljudmila.org

Predpostavimo tudi, da je standardni odklon, torej povprečno odstopanje od povprečja točk, enak 20. To je zelo visok standardni odklon, saj pomeni, da v povprečju posamezniki dosegajo vrednosti v razponu 20 in 60 točk, torej zajamemo zelo veliko populacijo, tako tiste z zelo nizkimi vrednostmi točk (20) kot tiste s precej visokimi (60) od možnih 70. Če bi predpostavili manjši standardni odklon, bi dobili še precej slabše rezultate in manjše število samozaposlenih, zato je to ponovno »optimistična« predpostavka.

Na tem mestu velja spregovoriti še o eni predpostavki. Da smo predpostavili, da je število točk porazdeljeno normalno, najbrž ni neka posebna predpostavka, podobno delajo številni učitelji in profesorji na šolah in fakultetah, ko določajo meje ocen pri svojih predmetih, podobno predpostavko uporabljajo tudi na številnih drugih področjih. Lahko pa se vprašamo, kakšne posledice ima dejstvo, da smo predpostavili, da je povprečje točk višje od srednje vrednosti, da je torej pomaknjeno na desno. Poglejmo si dve sliki, na prvi je klasična normalna porazdelitev, na drugi pa normalna porazdelitev, ki je pomaknjena v desno.

Slika 1: Običajna normalna porazdelitev

Slika 2: Normalna porazdelitev, nagnjena v desno (kjer je jasno razvidno, da je več vrednosti razporejeno levo od vrha krivulje, kot pa desno od nje)

Iz slike je jasno razvidno, da pomik povprečja v desno (in s tem odstopanje od klasične normalne porazdelitve) pomeni, da bo tistih vrednosti, ki so bolj proti levi (z manjšim številom točk) še več, kot tistih na desni (z večjim številom točk). Dejansko stanje bo torej ponovno še slabše, s še več tistimi, ki

možnih točk, kjer je postavljeno povprečje. V primeru, da torej ocenjujemo skupno število točk 70 od 100 (kriterij nagrad=10 točk, kriterij obsega=20 točk) in je vrednost faktorja povprečja 57,14 %, to pomeni, da bo upoštevano povprečje enako $70 \times 0,5714 = 40$ + manjkajočih 20 točk iz naslova obsega=60 točk od možnih 90 (70+kriterij obsega). Na tak način ohranjamo konstantno razmerje povprečnih točk in s tem primerljivost med simulacijami.

Asociacija

DRUŠTVO NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN
SAMOSTOJNIH USTVARJALCEV
NA PODROČJU KULTURE IN UMETNOSTI
METELKOVA 6, 1000 LJUBLJANA
asociacija@mail.ljudmila.org

bodo dosegali manjše vrednosti in zato ne bodo upravičeni do pravice za plačilo prispevkov. Postavka je torej ponovno »optimistična«, dejansko stanje bo še slabše od ocenjenega.

Toliko o osnovnih predpostavkah. Sedaj bomo torej preprosto skušali oceniti, koliko kritikov/recenzentov bo pod takšnimi postavkami dosegalo zahtevano število točk, torej 51 od 70.

Za takšen namen so hitro pri roki osnovna statistična orodja. Porazdelitev pretvorimo v standardno normalno porazdelitev s pomočjo formule:

$$Z = \frac{X - \mu}{\sigma}$$

kjer je X vrednost, ki jo opazujemo (51 točk), μ vrednost povprečja (torej 40, kot smo predpostavili zgoraj), ter σ vrednost standardnega odklona (torej 20, kot smo predpostavili zgoraj). Zanima nas torej, kakšna je verjetnost, da bo nek kritik dosegal vrednost Z , ki presega izračunano vrednost iz zgornje formule, torej:

$$Z = \frac{51 - 40}{20} = 0,55$$

Iz običajne statistične tabele z -vrednosti (glej npr: <http://math.fau.edu/qian/course/staL4202/normaltable.gif>) preberemo, da je ploščina pod standardno normalno krivuljo do vrednosti $Z=0,55$ enaka 0,7088. Pod našimi predpostavkami bo torej takšen odstotek tistih, ki zahtevane vrednosti točk ne bodo dosegli (torej okrog 71 %), delež tistih, ki bodo imeli 51 ali več točk pa bo enak 0,2912, torej okrog 29 %.

Če torej izračunamo ocenjeno število kritikov, ki bo dosegalo zahtevano število točk, vzamemo vrednost 73 posameznikov, ki nimajo nagrad in pomnožimo z vrednostjo 29 %. Izračunana vrednost je 21, lahko torej ocenimo, da bo po novem imelo pravico za plačevanje prispevkov le 21 + 4 (število nagrajencev) = 25 posameznikov. Po novem bo torej pravico za plačevanje prispevkov dobilo le 32 % odstotkov vseh upravičencev, oziroma le okrog malo več kot tretjino vseh tistih, ki imajo to pravico sedaj (61).

Na identičen način lahko izračunamo vrednosti tudi pri vseh ostalih poklicih. Na tak način ugotovimo, da sedanji predlagani sistem kljub zmanjšanju števila točk pri nagradah iz prvotno predlaganih 20 na sedanjih 10 še vedno vodi k drastičnemu znižanju števila bodočih ustvarjalcev s pravico za plačevanje prispevkov.

Tudi v primeru, da predpostavimo še nekoliko višje povprečje pri pridobivanju pravice za plačilo prispevkov, npr. 43 točk od 70, se številke ne popravijo kaj prida: novo ocenjeno število kritikov to pravico je 29. Obenem velja poudariti, da je v tem primeru učinek nagnjenosti normalne porazdelitve v desno še močnejši zaradi močnejše pomaknjene povprečja v desno (odstopanja med slikami 1 in 2 so še močnejša). Potrebno je tudi poudariti, da bi v tem primeru veljalo tudi zmanjšati pričakovani standardni odklon, kar bi ponovno vodilo k še bolj pesimističnim rezultatom oz. k manj ustvarjalcem s pravico za plačevanje prispevkov.

Prilagamo torej najprej dve osnovni simulaciji: našo osnovno, ki smo jo razložili zgoraj, ter drugo, kjer je vrednost povprečja povišana na 43 točk, torej morda bolj realna (vsekakor pa bolj »optimistična«

Asociacija

DRUŠTVO NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN
SAMOSTOJNIH USTVARJALCEV
NA PODROČJU KULTURE IN UMETNOSTI
METELKOVA 6, 1000 LJUBLJANA
asociacija@mail.ljudmila.org

za predvidevanja o številu samozaposlenih). Obe simulaciji jasno kažeta na očitne negativne posledice sprememb uredbe in drastičen pričakovan upad števila samozaposlenih s pravico za plačevanje prispevkov.

Poglejmo še nekatere rezultate po posameznih poklicih. Najbolj opazna so odstopanja prav pri poklicih, ki imajo največjo zastopanost. Tako se bo število samozaposlenih v poklicih kipar in slikar (kjer je tudi zelo majhno število nagrad) zmanjšalo pri kiparjih s sedanjih 51 na 26, torej vsaj za polovico, pri slikarjih pa še drastičneje, s sedanjih 174 na bodočih 73, torej na manj kot tretjino vseh upravičencev (sedanjih 221). Podobni so rezultati pri poklicu plesalec, kjer bo novo število samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov ponovno upadlo na manj kot polovico prejšnjih ustvarjalcev s pravico za plačevanje prispevkov. Število oblikovalcev s pravico do plačevanja prispevkov bo poslej samo tretjina vseh upravičencev. Podobno bo upadlo tudi število samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov v poklicih instrumentalist, intermedijski umetnik, filmski animator in dramaturg. Tudi število arhitektov s pravico do plačevanja prispevkov (ki je bilo že sedaj manj kot 50%) bo upadlo na manj kot tretjino vseh upravičencev. Število samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov v vseh poklicih, kjer se upošteva kriterij nagrad bo torej upadlo skoraj za polovico, s sedanjih 1611 (vir: gradiva za sejo NSK, upoštevani so vsi poklici razen deficitarnih, tistih, ki se ukinjajo in tistih, ki nimajo kriterija nagrad) na bodočih 925! Verjetno pa je pričakovati še večji upad kot posledica številnih »optimističnih« predpostavk, ki smo jih v analizi napravili.

Tudi upoštevano višje povprečje bistveno ne popravi slike. Še vedno je precej poklicev (prav tisti, ki so najštevilčnejše zastopani), kjer bo raven samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov padla na tretjino ali še manj od skupnega števila upravičencev. Ocenjujemo torej, da bo ukrep sedanje število samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov malo manj kot prepolovilo, kar pomeni najmanj 600 ustvarjalcev, ki bodo poslej ostali brez pravice za plačevanje prispevkov.

Prilagamo še simulacije, kjer smo prikazali, kaj bi se lahko popravilo v primeru morebitnih dopolnil:

- V primeru, da vrednost kriterija nagrad zmanjšamo na 5 točk.
- V primeru, da povečamo točkovanje obsega (npr. na 25), drugo pa pustimo enako (nagrade ohranimo pri 10 točkah).
- V primeru, ko pa povečamo tako točkovanje obsega (na 25 točk) in zmanjšamo kriterij nagrad (na 5 točk).

Na osnovi izračunov torej predlagamo sledeče:

- 1) Tehten ponovni razmislek o smiselnosti takšne uredbe. Rezultati simulacije jasno kažejo, da bodo rezultati spremembe uredbe v drastičnem zmanjšanju števila samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov. Predvsem predlagamo resen razmislek o smiselnosti kriterija nagrad, saj na nekaterih področjih (kot je bilo prikazano na primeru kritikov/recenzentov) preprosto ne morejo biti smiseln kriterij, v kolikor ne želimo radikalnega upada števila samozaposlenih s pravico do plačevanja prispevkov.
- 2) Pretehtanje naših predlogov o spremembah pri kriterijih. Osnovni predlogi so trije: a) zmanjšanje ali celo ukinitvev kriterija nagrad; b) povečanje števila točk za točkovanje obsega na npr. 25; c) morebiti tudi zmanjšanje števila potrebnih skupnih točk za doseg pravice do plačila prispevkov s sedanjih 71 točk na npr. 65.
- 3) V dodaten razmislek ponujamo tudi možno spremembo na ta način, da bi ukiniteli točkovanje nagrad za vse ustvarjalce, nagrade pa bi se upoštevale zgolj pri tistih, ki jih imajo in bi se jim

Asociacija

DRUŠTVO NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN
SAMOSTOJNIH USTVARJALCEV
NA PODROČJU KULTURE IN UMETNOSTI
METELKOVA 6, 1000 LJUBLJANA
asociacija@mail.ljudmila.org

torej šteje kot nekakšen bonus na dosežene točke. Kljub temu bi veljalo razmisliti poleg tega tudi o ukrepih b) ali c) iz predhodne alineje.

Kljub morebitnemu upoštevanju naših predlogov za dopolnila k spremembam uredbe, pa bi veljalo v bodočnosti napraviti še temeljitejše ocene učinkov takšne uredbe (s sprotnim spremljanjem in evalvacijo) in na podlagi tega napraviti zakonodajo in sistem bolj prijazen do samostojnih ustvarjalcev v kulturi.

PRILOGA 2

8 osnovnih simulacij:

- 1) Osnovna simulacija pri povprečju 40 (torej 60, glej opombo 2) točk.
- 2) Osnovna simulacija pri spremenjenem kriteriju nagrad v vrednosti 5 točk.
- 3) Osnovna simulacija pri spremenjenem kriteriju obsega v vrednosti 25 točk.
- 4) Osnovna simulacija pri obeh spremenjenih kriterijih.
- 5) Simulacija z upoštevanim višjim povprečjem 43 (torej 63, glej opombo 2) točk.
- 6) Simulacija z upoštevanim višjim povprečjem pri spremenjenem kriteriju nagrad v vrednosti 5 točk.
- 7) Simulacija z upoštevanim višjim povprečjem pri spremenjenem kriteriju obsega v vrednosti 25 točk.
- 8) Simulacija z upoštevanim višjim povprečjem pri obeh spremenjenih kriterijih.